

Klió 2004/1.

13. évfolyam

Összeesküvés-elméletek

Nicola del Corno, a Milánói Egyetem Történelemtudományi és Történeti Dokumentációs Tanszékének kutatója a forradalmak egy különösen érdekes magyarázatát mutatja be tanulmányában. Számos XVIII–XIX. századi szerző szerint az 1789-es francia forradalom és az 1848–49-es itáliai forradalmak hátterében egy-egy szövevényes összeesküvés állt.

Nicola del Corno írásában több olyan művet elemez, amelyek ezt az elméletet igyekeztek alátámasztani. Ezek közül kiemelkedik *Augustin de Barruel* XVIII. századi *Mémoires pour servir à l'histoire du Jacobinisme* című munkája, amelyben a jezsuita apát számos bizonyítékkal kívánta igazolni elméletét, miszerint a francia forradalom egy minden részletében előre megtervezett, egész Európát behálózó összeesküvés eredménye volt. Az összeesküvők enciklopédista filozófusok, szabadkőművesek, janzenisták voltak, de részt vettek benne miniszterek (Turgot, Necker) és uralkodók (a Habsburg II. József, a svéd III. Gusztáv, a lengyel II. Szaniszló, a dán VII. Keresztély) is, élükön a porosz II. Friggyessel, Voltaire-rel, D'Alambert-rel és Diderot-val. Bár az összeesküvők indítékai különbözők voltak, mindannyian mélyen gyűlölték a keresztény vallást.

Barruel művét nagyon hamar lefordították számos más nyelvre, s az ellenforradalom bestsellere lett. A könyv terjedése nyomán több írás is született Európa-szerte, melyek az összeesküvés-elméletet próbálták újabb és újabb érvekkel alátámasztani. Meggyőződésükké vált, hogy a francia forradalom során az összeesküvők kezében a nép csak báb volt, amelyet a könyvek és a sajtó segítségével akarata ellenére fordítottak szembe az állammal és az egyházzal.

Nicola del Corno tanulmánya főleg az Itáliában készített művekkel foglalkozik. Ezek közül az egyik *Francesco Gusta* tollából született, aki a következő hasonlattal próbálta megvilágítani az összeesküvés célját: „a Filozófusok, az Illuministák és a Janzenisták olyanok, mint egy nemzeti hadsereg katonái, akik különböző fegyverekkel harcolnak, de egyetlen cél érdekében, azért, hogy a tradicionális társadalmat politikai és szellemi alapjaiban rendítsék meg” (160. o.). Más szerzők még ennél is tovább mentek, s a forradalmat a sötét erők, a Gonosz művének vélték.

A restaurációt követő időszakban is tovább élt a hit, hogy a titkos társaságok hálózata létezik, és folyamatosan a Trón és az Oltár ellen szervezkedik.

A XIX. századi szerzők java része *Barruel* munkáját tekintette kiindulópontnak. *Antonio Capece Minutolo*, a Kettős Szicíliai Királyság rendőrminisztere, a liberálisok ádáz ellensége szintén osztotta a jezsuita apát forradalomról vallott nézeteit. Egyetértett azzal, hogy nem a súlyos politikai, gazdasági és társadalmi helyzet vezetett a francia forradalom kitöréséhez, hanem kizárólag a titkos társaságok földalatti tevékenysége. Az összeesküvés gyökereit visszavezette egészen a reformációig, amely felforgatta az addigi társadalmi rendet. Később újabb személyek csatlakoztak az összeesküvőkhöz: illuministák, szabadkőművesek, janzenisták, liberálisok, a karbonárikhoz tartozók. Mindannyian egy szerteágazó, nemzetközi forradalmi szervezkedés résztvevői voltak, s céljuk a katolikus vallás, a fennálló politikai és társadalmi rend elpusztítása volt.

Monaldo Leopardi, *Giacomo Leopardi* apja kiterjesztette az összeesküvők körét a vagyonos rétegekre is, akik célja az uralkodók és a nép feletti hatalom megszerzése volt, melyet vagyonuk segítségével valósítottak meg. A titkos társaságok tehát a társadalom minden szintjén jelen voltak, s a háttérből irányították az eseményeket.

Az 1848–49-es forradalmak idején újra virágkorát élte az összeesküvés-elmélet. *Giuseppe Spada* A római forradalom története című művében az 1848–49-es római eseményeket a titkos társaságok cselszövésének tulajdonította, hangsúlyozva, hogy a nép nem támogatta azok célkitűzéseit.

A szekták titkos üléseik alkalmával dolgozták ki terveiket, amelyek megvalósításában sok olyan személy vett részt, akik igazából nem voltak tisztában tetteik következményével, s azzal sem, hogy egy összeesküvés részesei, mivel a titkos társaságok vezetőinek cselszövésai megtévesztették őket.

Az összeesküvés itáliai vezetői *Gioberti* és *Mazzini* voltak. A titkos társaságok Trón és Oltár feletti győzelmét Itáliában a második függetlenségi háború hozta meg, amelynek okát elsősorban abban látták az említett szerzők, hogy az összeesküvőknek sikerült szinte mindenkit behálózniuk, s a titkos szervezkedés világméretűvé vált.

Giacinto de' Sivo a Kettős Szicíliai Királyság történetét bemutató munkájában Napóleont, a savoyai Károly Albertet, Byront, Giacomo Leopardit és Kantot is az összeesküvők közé sorolta. Itália egyesítésében is a szekták szerepe volt a meghatározó *de' Sivo* szerint, amelyet nemcsak Mazzini támogatott, hanem Cavour, az itáliai uralkodók tanácsadói, a Kettős Szicíliai Királyságban pedig a rendőrség, a bíróság, a camorra, az értelmiség, az életfogytiglani büntetésre ítélték és a nemesség nagy része, Siracusa hercegeivel az élen.

A jezsuita, antiliberális, romantikaellenes Antonio Bresciani, és a szintén jezsuita Luigi Taparelli d'Azeglio, az ismertebb, mérsékelt liberális, piemontei hazafi Massimo d'Azeglio fivére ugyanígy vélekedtek az egységes Itália létrejöttének okáról.

A történelem e sajátos megközelítése a XX. században sem tűnt el. Képviselői közé tartozik *Julius Evola*, *Gabriele Fergola*, *Giovanni Cantoni* és *Giuseppe Maria del Ninno*, akik mindannyian a történelem rejtett dimenzióját tekintették meghatározónak a történelmi események magyarázatakor.

Nicola Del Corno: *La setta e i complotti. Un'ossessione reazionaria nell'Italia del Risorgimento*. Belfagor LVII, 2002. március, 157–176. o.

Száraz Orsolya